

УДК 339.9

DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2023-1-11>

Олег Анатолійович ГАВРИШ,

доктор технічних наук, професор,
професор кафедри міжнародної економіки,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
ORCID ID: 0000-0002-1961-3267

Ірина Олексіївна КАРПЕНКО,

здобувач 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 051 «Економіка»,
освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
ORCID ID: 0009-0006-8592-588X

ІННОВАЦІЇ ЯК ІМПЕРАТИВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА ГЛОБАЛЬНИХ РИНКАХ

Метою статті виступає визначення інновацій як імперативу конкурентоспроможності транснаціональних корпорацій на глобальних ринках. У статті визначено особливості конкуренції на глобальному ринку в XXI ст. Встановлено, що стратегіями розвитку ТНК виступають стимулювання, створення та використання інновацій за рахунок інтелектуальної діяльності людини, спрямованої на якісне підвищення ефективності виробничих систем та створення й виведення на ринок продукції з новими, кращими споживчими властивостями, і, як наслідок, отримання конкурентних переваг.

Сучасна глобальна економіка – це інформаційно-мережева економіка, у якій народжуються нові види бізнесу, змінюються структура галузей та відбувається загальна трансформація змісту конкуренції, удосконалюються її правила, виникають нові конкурентні переваги, надаючи компаніям нові можливості щодо завоювання ринку.

За таких умов економічна категорія «конкурентоспроможність», залишаючи за собою основну властивість – здатність суб'єкта конкурентних відносин до забезпечення конкурентних переваг, крок за кроком набуває глобального характеру – перетворюється на глобальну конкурентоспроможність і стає все більш спрямована на інноваційний розвиток з використанням випереджальних інновацій, що суттєво впливає на інтереси суб'єктів ринкових відносин (партнерів, конкурентів,

споживачів тощо). Виділено риси, властиві глобальній конкурентоспроможності, які чітко обумовлюють конкурентні переваги країн-лідерів та передових ТНК. Розглянуто інноваційну складову глобальної конкурентоспроможності ТНК.

З метою забезпечення глобальної інноваційної конкурентоспроможності і збереження лідерських позицій ТНК, не зволікаючи, здійснюють розробку, виробництво і просування випереджальних інновацій – інноваційних продуктів, технологій, сервісів, компетенцій, методів конкурентної боротьби, що користуються підвищеним попитом на світових ринках. Визначено характеристики високотехнологічних ТНК.

Проаналізовано рейтинг найбільш інноваційних ТНК та динаміку обсягів інвестицій у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи і чистих продажів компаній-інвесторів з ЄС, США, Китаю, Японії, світу в цілому.

У XXI ст. ключова роль у глобальних процесах економічного розвитку належить інноваціям, синхронізованим з досягненнями науково-технічного прогресу, які забезпечують беззаперечний успіх в конкурентній боротьбі як країн, так і окремих ТНК, що постачають на глобальні ринки значну частку високотехнологічної продукції.

Ключові слова: інновації, конкурентоспроможність транснаціональних корпорацій, інформаційно-мережева економіка, глобальна інноваційна конкурентоспроможність.

Oleg GAVRYSH

Doctor of Technical Sciences, Professor,
Professor of the Department of International Economics,
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
ORCID ID: 0000-0002-1961-3267

Iryna KARPENKO

4th year student of the first (bachelor's) level of higher education,
specialty 051 «Economics»,
educational and professional program «International Economics»,
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
ORCID ID: 0009-0006-8592-588X

INNOVATION AS IMPERATIVE FOR COMPETITIVENESS OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS IN GLOBAL MARKETS

The purpose of the article is to define innovation as an imperative for the competitiveness of transnational corporations in global markets.

The article identifies the peculiarities of competition in the global market in the XXI century. It is established that the strategies of TNC development are stimulation, creation and use of innovations through human intellectual activity aimed at qualitative improvement of efficiency of production systems and creation and launch of products with new, better consumer properties, and, as a result, gaining competitive advantages.

Today's global economy is an information and networked economy, in which new types of business are emerging, the structure of industries is changing, and there is a general transformation of the content of competition, its rules are being improved, new competitive advantages are emerging, providing companies with new opportunities to conquer the market.

Under such conditions, the economic category of «competitiveness», while retaining its main property – the ability of a subject of competitive relations to ensure competitive advantages, is gradually becoming global in nature – it is transforming into global competitiveness and is becoming increasingly focused on innovative development using advanced innovations, which significantly affects the interests of market participants (partners, competitors, consumers, etc.). The features inherent in global competitiveness that clearly determine the competitive advantages of the leading countries and advanced TNCs are highlighted. The innovative component of global competitiveness of TNCs is considered.

In order to ensure global innovation competitiveness and maintain leadership positions, TNCs immediately develop, produce and promote advanced innovations – innovative products, technologies, services, competencies, methods of competition that are in high demand in world markets. The characteristics of high-tech TNCs are determined.

The ranking of the most innovative TNCs and the dynamics of investments in R&D and net sales of investor companies from the EU, the USA, China, Japan, and the world as a whole are analyzed.

In the XXI century, a key role in global economic development processes belongs to innovations synchronized with the achievements of scientific and technological progress, which ensure undeniable success in the competitive struggle of both countries and individual TNCs that supply a significant share of high-tech products to global markets.

***Keywords:* innovations, competitiveness of transnational corporations, information and network economy, global innovation competitiveness.**

Постановка проблеми. Сучасний етап глобалізації світової економіки характеризується зростанням ролі транснаціональних корпорацій (далі – ТНК) у міжнародному співробітництві, які завдяки своїй інтегрованій структурі, централізації та концентрації ресурсів забезпечують розвиток міжнародних економічних зв'язків і відносин між компаніями різних країн та домінування на конкурентних світових ринках. Однією з головних конкурентних переваг ТНК в інформаційному суспільстві XXI століття є стимулювання, створення та використання інновацій, що досягається, в тому числі, завдяки високому науково-технічному і кадровому потенціалу. За таких умов, будучи важливою підсистемою світової економічної системи, ТНК мають визначальний вплив на розвиток світової економічної системи і є безперечним рушієм інноваційного розвитку в глобальному вимірі. Ключовими ознаками нинішнього етапу розвитку суспільства є безперервний, невідворотний інноваційний процес, зміна цивілізаційних цінностей на користь інтелектуалізації, впровадження нових технологій як у виробничій, так і в управлінській сферах бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, практичні та методологічні аспекти забезпечення конкурентоспроможності транснаціональних корпорацій на глобальних ринках досліджені у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Насамперед, у працях таких учених, як Свидрук І.І., Миронов Ю.Б. [1], Безгін К.С. [2], Кравченко Н.В. [3], Ракітіна Н.О. [4], Бак Г.О. [5], Кастельс М. [6], Тараненко І.В., Яременко С.С., Мішустіна Т.С. та ін. [7], Швиданенко О.А. [8], Бусарева Т.Г. [9], Шумпетер Й.А. [10], Карлота П. [11], Зубко Г.Ю. [12] та інших. Проте дослідження ролі інноваційної активності у забезпеченні конкурентоспроможності ТНК в науковій літературі розкрито недостатньо.

Метою статті виступає визначення інновацій як імперативу конкурентоспроможності транснаціональних корпорацій на глобальних ринках.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкуренція на глобальному ринку в XXI ст. – це не змагання одного продукту з іншим аналогічним, ефективності проти неефективності, а перехід від «лінійної інновації» до «нелінійної» [1]. При цьому лінійна парадигма інноваційного розвитку «наука – техніка – виробництво» замінюється нелінійною, що цілком природно й закономірно. Адже відповідно до нелінійної парадигми інновації можуть ви-

никати у будь-якій частині підприємства, суспільства й світу та/або на стиках різних напрямів і концепцій, до того ж серед управлінських впливів мають превалювати ймовірнісні рішення через наявність не лише детермінованих, а й випадкових факторів і подій. Характерною рисою нелінійної парадигми поряд з іншим є застосування абсолютно нових бізнес-моделей та моделей співпраці, що народжуються як у міжфірмовій конкурентній боротьбі, так і у взаємовигідному партнерстві. Результатом цих взаємовідносин є розширення сфери створення інноваційних рішень, які завдяки безперешкодному доступу до нових технологій максимально задовольняють ринкові потреби і забезпечують значні конкурентні переваги суб'єктам інноваційного розвитку [2].

Еволюція ТНК – від локальних та регіональних процесів розвитку ТНК до всеохоплюючих нині глобальних процесів вказує на тісний взаємозв'язок між процесами глобалізації та розвитком ТНК, які, будучи породженням глобалізаційних процесів, стають драйверами розвитку цих процесів [3, 4].

Стратегіями розвитку ТНК виступають: стимулювання, створення та використання інновацій за рахунок інтелектуальної діяльності людини, спрямованої на якісне підвищення ефективності виробничих систем та створення й виведення на ринок продукції з новими, кращими споживчими властивостями, і, як наслідок, отримання конкурентних переваг. Найбільші ТНК, маючи значну економічну та політичну вагу, часто є впливовішими, ніж деякі держави. Політика розвинених країн відносно ТНК полягає у використанні їх конкурентних переваг, завдяки чому формується конкурентоспроможність країни, особливо, що стосується високотехнологічних галузей економіки [5].

Вважаємо за необхідне наголосити на тому, що інноваційною основою сучасної глобальної економіки є комп'ютерні та телекомунікаційні мережі, які, формуючи глобальний кіберпростір, долають національні й територіальні межі руху інформації, сприяють глобалізації виробництва й ринків капіталу, підвищують конкурентоспроможність продукції і фактично забезпечують перехід суспільства до інформаційної стадії розвитку. Як зазначає М. Кастельс, «інформація циркулює в мережах: у мережах між компаніями, у мережах всередині компаній, у персональних мережах і в комп'ютерних мережах» [6]. Отже, сучасна глобальна економіка – це інформаційно-мережева економіка, яка:

- заснована на генеруванні знань та обробці інформації за допомогою комп'ютерних технологій, які спираються на досягнення науково-технічного прогресу;
- організована в мережі, які завдяки телекомунікаційній та транспортній інфраструктурі пов'язують виробничу, фінансову, науково-інноваційну та інші види діяльності в єдиний господарський механізм;
- замінює вертикально-ієрархічні форми управління виробництвом та реалізацією продукції мережевими формами, що відповідає глобальним моделям сучасного етапу науково-технічного розвитку.

У глобальній інформаційно-мережевій економіці народжуються нові види бізнесу, змінюються структура галузей та відбувається загальна трансформація змісту конкуренції, удосконалюються її правила, виникають нові конкурентні переваги, надаючи компаніям нові можливості щодо завоювання ринку. За таких умов економічна категорія «конкурентоспроможність», залишаючи за собою основну властивість – здатність суб'єкта конкурентних відносин до забезпечення конкурентних переваг, крок за кроком набуває глобального характеру – перетворюється на глобальну конкурентоспроможність і стає все більш спрямована на інноваційний розвиток з використанням випереджальних інновацій, що суттєво впливає на інтереси суб'єктів ринкових відносин (партнерів, конкурентів, споживачів тощо). Фактори конкурентоспроможності, які спочатку носили стимулюючий характер щодо впровадження поліпшених технологій, підвищення якості продукту (товарів та послуг), тепер стають факторами глобальної конкурентоспроможності, серед яких: створення й впровадження інновацій, людський фактор, цифровізація, підтримуюча політика та соціальна згуртованість тощо. У глобальній інформаційно-мережевій економіці фактори глобальної конкурентоспроможності перетворюються на інструмент радикальних змін – адже інновації як продукт науково-технічного прогресу, що створюються та впроваджуються завдяки взаємодії та співпраці, не лише зміцнюють конкурентні переваги суб'єктів ринкових відносин, а й впливають на суспільний розвиток у глобальному масштабі [7, 8].

З огляду на зазначене, глобальній конкурентоспроможності властиві риси, які чітко обумовлюють конкурентні переваги країн-лідерів та передових ТНК. Передусім це:

- багатоаспектність, коли фактори виробництва та просування на ринок продукту враховуються не відокремлено, як було прийнято раніше, а в сукупності. Адже тепер ТНК конкурують не тільки на ринках збуту, а й в області інновацій, інтелектуальних, фінансових і природних ресурсів;
- адаптивність, коли у використанні адаптивних маркетингових підходів на різних ринках ТНК гнучко і мобільно реагують на поведінку споживачів та коливання попиту;
- динамізм, що проявляється у своєчасному та адекватному реагуванні ТНК на зміни позицій конкурентів, на радикальні ринкові зміни, на скорочення життєвих циклів продукції і циклів розробки нових технологій, а також у передбачуваності корпораціями майбутніх запитів споживачів, щоби бути готовими задовольнити їх до того, як це зроблять конкуренти;
- агресивність, що проявляється в інтенсивній та блискавичній поведінці ТНК з метою порушення існуючої рівноваги у розстановці сил на ринку, руйнування переваг конкурентів і досягнення власних конкурентних переваг [9].

Як свідчать результати наукових розвідок, позитивний вплив інновацій на глобальну конкурентоспроможність ТНК та економічне зростання є загальною закономірністю. Загальною закономірністю є також позитивний вплив глобальної конкуренції на розвиток інновацій через прагнення ТНК на базі науково-технологічних та організаційно-управлінських інновацій швидко й своєчасно отримати ринкові переваги, а отже, досягнути успіху в ринковій боротьбі з конкурентами. Зіставивши зазначене, можна говорити про позитивний зворотний зв'язок, що існує між інноваціями та глобальною конкурентоспроможністю ТНК.

У складі глобальної конкурентоспроможності ТНК автори виділяють:

- глобальну виробничу конкурентоспроможність ТНК, в основу якої покладено історично виправдане прагнення виробників здобути найкращі умови для своєї діяльності й підвищити конкурентоспроможність своїх товарів чи послуг на ринку,
- глобальну структурну конкурентоспроможність ТНК, яка була розвинена в ході еволюції і для якої є характерним боротьба за посилення позицій на ринку, монополізація

ринків збуту, джерел сировини, використання досягнень науково-технічного прогресу, вигідних умов щодо джерел фінансування,

- глобальну інноваційну конкурентоспроможність ТНК, яка на відміну виробничої та структурної конкурентоспроможності, що є базовими для будь-яких учасників ринкових відносин, є обов'язковою складовою глобальної конкурентоспроможності ТНК, без якої сьогодні неможливо забезпечити високі конкурентні позиції ТНК на глобальних ринках [4].

Успіх ТНК у сучасній конкурентній боротьбі забезпечують інноваційність, масштабне залучення надбань науково-технічного прогресу і, передусім, людський фактор, оскільки саме людина, її освіта, компетенції, креативність та високий професійно-кваліфікаційний рівень визначають здатність до продукування й широкого впровадження інноваційних висококонкурентних товарів, послуг і сервісів з якісно новими властивостями, які породжують нові потреби споживачів і обумовлюють попит на створені інновації.

Далі розглянемо більш детально інноваційну складову глобальної конкурентоспроможності ТНК, зосередившись на деяких аспектах.

Передусім, варто згадати науковий спадок Й. Шумпетера й звернути увагу на здатність глобальної інноваційної конкуренції «творчо руйнувати» національні й глобальні ринки, спрямовуючи їх розвиток у напрямі інноваційності [10]. Саме ТНК, завдяки інноваціям, розробляють та насичують ринок новими товарами, технологіями сервісами, «творчо руйнуючи» ринки, витісняючи з них «старі» продукти, «застарілі» форми організації виробництва, менеджменту й маркетингу, а також конкурентів, недостатня інноваційна діяльність яких не дозволяє «виживати» у конкурентній боротьбі.

Стан глобального ринку стрімко змінюється і тепер не достатньо залишатися у тренді – його треба випереджати, оскільки саме фактор часу поряд з іншим визначає лідерські позиції компанії на конкурентному ринку, причому не в перспективі, а саме зараз. Інноваційне випередження – прерогатива ТНК. З метою забезпечення глобальної інноваційної конкурентоспроможності і збереження лідерських позицій ТНК, не зволікаючи, здійснюють розробку, виробництво і просування випереджальних інновацій – інноваційних продуктів, технологій, сервісів, компетенцій, методів

конкурентної боротьби, які користуються підвищеним попитом на світових ринках. На відміну від інноваційного випередження інноваційне запізнення – це, передусім, непродуктивна втрата часу, що призводить до ситуації, коли компанії вимушені шукати інновації на ринку, імітувати та використовувати розробки передових ТНК, наприклад, придбавши ліцензії та патенти.

На нинішньому етапі розвитку суспільства конкурентні переваги ТНК є загальноновизнаними, але безперечними лідерами є високотехнологічні ТНК, які за рахунок своїх широких можливостей щодо створення й впровадження технічних і технологічних інновацій, монополізують високотехнологічні галузі виробництва. Для роботи високотехнологічних ТНК є характерним [4]:

- «бурхливе» навколишнє середовище;
- невизначеність перспектив розвитку ринку і галузі;
- зосередження на використанні інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ);
- діяльність на глобальних ринках в умовах загострення конкуренції, що «підштовхує» ТНК до активізації інноваційної діяльності;
- створення нових або удосконалення існуючих продуктів, що породжують абсолютно нові потреби споживачів, які своєю чергою вимагають відповідних нововведень;
- значні інвестиції у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (далі – НДДКР);
- значна частка вартості нематеріальних активів у загальній вартості компанії;
- підвищення уваги до знань, умінь та високого рівня кваліфікації персоналу компанії тощо.

Високотехнологічні ТНК перетворюють на прибутковий бізнес виробництво продукції, яке ґрунтується на використанні інновацій у галузях: інформатики та телекомунікацій; комп'ютерної та робототехніки; мікробіології, генетики та біохімії (біотехнології); нанотехнологій; нових матеріалів та нових джерел енергії; авіакосмічної та лазерної техніки, оптоелектроніки; медицини, фармакології та екології; систем штучного інтелекту, глобальних інформаційних мереж; інтегрованих високошвидкісних транспортних систем, генної інженерії, мембранних і квантових технологій, мікромеханіки, фотоніки, термоядерної енергетики тощо. Створюючи інновації у згадуваних сферах, високотехнологічні ТНК

беруть активну участь у становленні п'ятого технологічного укладу та інтенсифікують розвиток високих технологій, що належать до шостого технологічного укладу [11, 12], тим самим забезпечуючи розвиток людства у параметрах нової техніко-економічної парадигми, базовими принципами якої є:

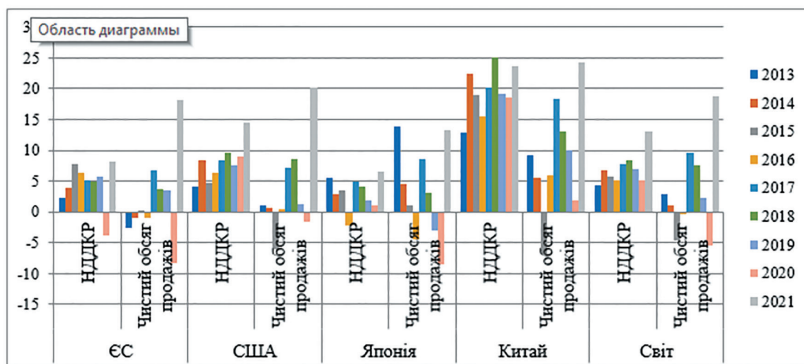
- зростання витрат на інноваційну діяльність;
- розвиток інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій;
- формування інтелектуальних активів та забезпечення зростання інтелектуальної складової праці;
- пріоритетний розвиток науки та освіти як визначального фактору науково-технічного прогресу та основи підвищення конкурентоспроможності.

Основоположним механізмом забезпечення глобальної інноваційної конкурентоспроможності високотехнологічних ТНК є вертикально-горизонтально-мережева інтеграція материнської компанії, її власних центрів досліджень і закордонних підрозділів, їх взаємодія у виробничій, організаційній, фінансовій та інших сферах за допомогою глобальних інформаційних мереж. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології дозволяють здійснювати швидко й ефективно інтеграцію інноваційних ідей, розробок, технологій, ресурсів для створення інновацій, які синхронізовані з досягненнями науково-технічного прогресу і відповідають викликам сучасності та науково-прогнозованим орієнтирам на майбутнє. Впровадження ІКТ зробило час і рівень використання інформації істотними факторами успішного розвитку.

23 вересня 2022 року Boston Consulting Group (BCG) опублікувала рейтинг найбільш інноваційних ТНК [13], до якого традиційно входять світові гіганти в технологічній та цифровій галузі, фармацевтичній та автомобільній промисловості. До десятки лідерів увійшли Apple, Microsoft, Amazon, Alphabet (до якої входить компанія Google), Tesla, Samsung, Moderna, Huawei, Sony і IBM. У своєму дослідженні консультанти BCG серед факторів, які обумовлюють найкращі інноваційні показники, виокремлюють високу якість управління інноваціями протягом життєвого циклу інновацій, моделювання інноваційних процесів, здатність використовувати інформацію для формування стратегії та прийняття рішень, зрілість для масштабування інновацій та швидкого виходу на ринок тощо.

13 грудня 2022 року Європейська Комісія опублікувала звіт «The 2022 EU Industrial R&D Investment Scoreboard» [14] про результати аналізу 2500 глобальних корпорацій, які інвестували найбільші суми в НДДКР в усьому світі в 2021 році. Вказано, що кожна з цих компаній зі штаб-квартирами в 41 країні і понад 900 тисячами дочірніх компаній по всьому світу, інвестувала понад 48,5 мільйонів євро в НДДКР в 2021 році. Загальний обсяг інвестицій в усі 2500 компаній склав 1093,9 мільярдів євро, або 86 % світових НДДКР, фінансованих бізнесом. До топ-2500 входять 361 компанія з ЄС (17,6 % від загальної суми), 822 компанії з США (40,2 %), 678 компаній з Китаю (17,9 %), 233 компанії з Японії (10,4 %) і 406 компаній з решти світу – RoW (у тому числі, компанії з Південної Кореї (53), Швейцарії (55), Великобританії (95), Тайваню (84) та компанії з інших 18 країн, загальною часткою 13,9 %).

Інвестиції в НДДКР продовжували суттєво зростати. Більшість корпоративних фінансових показників, які дуже постраждали під час пандемії, продемонстрували значне відновлення, зокрема, чисті продажі. Компанії, що входять до рейтингу, інвестували у 2021 році на 14,8 % більше, ніж у 2020 році. Чистий обсяг продажів 2500 компаній зросли на майже на 20 %, досягнувши 23,1 трильйона євро, на протипагу падінню на 4,6 % у рейтингу 2021 року (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка обсягів інвестицій у НДДКР та чистих продажів компаній-інвесторів з ЄС, США, Китаю, Японії, світу в цілому за 2013-2021 рр.

Джерело: побудовано за [14]

За останні 10 років частка НДДКР компаній ЄС та Японії у загальному обсязі НДДКР зменшилася. Зменшення їхньої частки у загальному обсязі НДДКР відповідає збільшенню частки НДДКР інших країн/регіонів, особливо компаній, розташованих у Китаї.

На глобальному рівні звіт EU Industrial R&D Investment Scoreboard 2022 [14] демонструє поглиблення глобальних технологічних змагань в чотирьох ключових секторах, на які припадає понад три чверті загального обсягу інвестицій в НДДКР: виробники інформаційно-комунікаційних технологій – ІКТ (22,6 %), галузь охорони здоров'я (21,5 %), ІКТ-послуги (19,8 %) та автомобільна промисловість (13,9 %).

В ЄС основною опорою корпоративних НДДКР є автомобільний сектор, на який припадає 32,5 % від загального обсягу НДДКР. Компанії у сфері охорони здоров'я також продемонстрували значне зростання НДДКР, що перевищує середній показник по ЄС (11,5 %), а також у фінансовій сфері (14,7 %). Хімічна промисловість, аерокосмічна та оборонна галузі відновилися після минулорічного падіння, продемонструвавши хоч і скромне, але зростання НДДКР (4,8 % та 0,6 % відповідно); темпи зростання хімічного сектору були достатніми, щоб досягти (5,3 млрд євро), але в аерокосмічній та оборонній галузях та оборонного сектору все ще майже на 2 млрд євро нижчий за показник 2019 року (8,2 млрд євро).

Зростанню НДДКР американських компаній сприяли сектори, що інвестують в НДДКР, а саме: автомобільна галузь (27,1 %), ІКТ-послуги (21,2 %), охорона здоров'я (18,5 %) та ІКТ-виробники (10,0 %).

Фірми зі штаб-квартирою в Китаї в секторах ІКТ-виробники (18,0 %), ІКТ-послуги (21,6 %), промисловість (32,2 %), будівництво (21,7 %) та охорона здоров'я (35,8 %) зробили найбільший внесок у загальне зростання НДДКР.

У 2021 році технологічні перегони посилювалися: компанії ЄС демонструють відновлення, компанії США та Китаю продовжують різко збільшувати інвестиції в НДДКР, а японські компанії йдуть слідом за ними. Як результат, частка світових інвестицій в НДДКР компаній ЄС зменшилася до 17,6 %, а частка компаній США досягла 40,2 % у 2021 році. Китайські компанії продовжили різко збільшувати свою частку в НДДКР, досягнувши 17,9 %. Натомість частка японських компаній навпаки, частка японських компаній у глобальному рейтингу продовжувала скорочуватися (10,4 %). У цілому, зростання інвестицій у НДДКР у чотирьох ключових секторах

було вищим для компаній США та Китаю, ніж для компаній з ЄС, що увійшли до зазначеного рейтингу.

З усього наведеного випливає, що в сучасних умовах загальна стратегія ТНК, що базується на інноваційному розвитку та необхідному інвестиційному забезпеченні, завжди визначає гідне місце ТНК у найбільш вагомих для транснаціонального бізнесу сферах і обумовлює виключну роль ТНК в інноваційному розвитку світової економіки в цілому.

Висновки та пропозиції. Глобальна інноваційна конкуренція – це передусім суперництво на глобальних ринках між провідними високотехнологічними ТНК, які представляють високорозвинені країни світу. Розташовані по всьому світу, високотехнологічні ТНК чинять визначальний вплив на розвиток інноваційних систем як країн базування ТНК, так і приймаючих країн. Підтримка діяльності ТНК з боку урядів передових країн обумовлена їх розумінням щодо залежності розвитку й процвітання держави від впровадження новітніх технологій при виробництві конкурентоспроможної продукції, розвитку існуючих та організації нових, передусім високотехнологічних галузей виробництва, освоєння зарубіжних ринків. Таким чином, у XXI ст. ключова роль у глобальних процесах економічного розвитку належить інноваціям, синхронізованим з досягненнями науково-технічного прогресу, які забезпечують беззаперечний успіх в конкурентній боротьбі як країн, так і окремих ТНК, що поставляють на глобальні ринки значну частку високотехнологічної продукції.

© **Гавриш О.А., Карпенко І. О., 2023**

ЛІТЕРАТУРА

1. Свидрук І.І., Миронов Ю.Б. Розвиток конкурентних стратегій за умов глобалізації економіки. *Науковий вісник НЛТУ України. Серія економічна*. 2017. Вип. 27(7). С. 21–26.

2. Безгін К. С. Імплементация нелінійної парадигми інноваційного менеджменту. *Економіка України*. 2017. № 9. С. 59–71.

3. Кравченко Н.В. Глобальні детермінанти трансформації конкурентних відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 19, частина 2. 2018. С. 42–47.

4. Ракітіна Н.О. Конкурентоспроможність транснаціональних корпорацій високотехнологічного бізнесу: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02; Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ, 2016. 285 с.

5. Бак Г. О. Лідерство транснаціональних корпорацій у світовому створенні інновацій. *Економічний часопис-XXI*. 2012. №3-4. С. 16-19.

6. Castells M. The Rise of the Network Society. Information Age, vol. 1; 2nd Edition with a New Preface edition. Wiley-Blackwell, 2009. 597 p.

7. Маркетингове стратегічне управління конкурентоспроможністю на мікро-, мезо- і макrorівнях: монографія / І.В. Тараненко, С.С. Яременко, Т.С. Мішустіна та ін.; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. І.В. Тараненко. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2017. 284 с.

8. Швиданенко О.А. Глобальна конкурентоспроможність: теоретичні та прикладні аспекти: монографія. Київ: КНЕУ, 2007. 312 с.

9. Бусарева Т.Г. Конкурентоспроможність ТНК у парадигмі економіки знань: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.02. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет. Західноукраїнський національний університет. 2020. 555 с.

10. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку : Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу; пер. з англ. В. Старка. Київ: Вид. дім «Киево-Могил. акад.», 2011. 242 с.

11. Carlota P. Finance and technical change: A long-term view. *African Journal of Science, Technology, Innovation and Development*. 2011. № 1. P. 10-35. URL: <https://carlotaperez.org/wp-content/downloads/publications/theoretical-framework/Finance%20and%20Techn%20ch%20in%20AJSTID.pdf>.

12. Зубко Г.Ю. Шостий технологічний уклад: інфраструктурно-правовий аспект, Підприємство, господарство, право. *Адміністративне право і процес*. №11. 2019. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/11/39.pdf>.

13. The world's most innovative companies (according to BCG). URL: <https://www.consultancy.uk/news/32425/the-worlds-most-innovative-companies-according-to-bcg>.

14. The 2022 EU Industrial R&D Investment Scoreboard <https://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard/2022-eu-industrial-rd-investment-scoreboard>. URL: <https://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard/2022-eu-industrial-rd-investment-scoreboard>.

REFERENCES

1. Svydruk I.I., Myronov Yu.B. Rozvytok konkurentnykh stratehii za umov hlobalizatsii ekonomiky. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. Serii ekonomichna*. 2017. Vyp. 27(7). pp. 21–26.

2. Bezghin K. S. Implementatsiia neliniinoi paradyhmy innovatsiinoho menezhmentu. *Ekonomika Ukrainy*. 2017. № 9. pp. 59–71.

3. Kravchenko N.V. Hlobalni determinanty transformatsii konkurentnykh vidnosyn. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Vypusk 19, chastyna 2. 2018. pp. 42–47.

4. Rakitina N.O. Konkurentospromozhnist transnatsionalnykh korporatsii vysokotekhnolohichnoho biznesu: dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.02; Derzh. VNZ «Kyiv. nats. ekon. un-t im. Vadyma Hetmana». Kyiv, 2016. 285 p.

5. Bak H. O. Liderstvo transnatsionalnykh korporatsii u svitovomu stvorenni innovatsii. *Ekonomichnyi chasopys-XXI*. 2012. №3–4. pp. 16–19.

6. Castells M. The Rise of the Network Society. Information Age, vol. 1; 2nd Edition with a New Preface edition. Wiley–Blackwell, 2009. 597 p.

7. Marketynhove stratehichne upravlinnia konkurentospromozhnistiu na mikro-, mezo- i makrorivniakh: monohrafiia / I.V. Taranenko, S.S. Yaremenko, T.S. Mishustina ta in.; za nauk. red. d-ra ekon. nauk, prof. I.V. Taranenko. Dnipro: Universytet imeni Alfreda Nobelja, 2017. 284 p.

8. Shvydanenko O.A. Hlobalna konkurentospromozhnist: teoretychni ta prykladni aspekty: monohrafiia. Kyiv: KNEU, 2007. 312 p.

9. Busarieva T.H. Konkurentospromozhnist TNK u paradyhmi ekonomiky znan: dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.02. Kyiv: Kyivskiy natsionalnyi torhovelno-ekonomichnyi universytet. Zakhidnoukrainskyy natsionalnyi universytet. 2020. 555 p.

10. Shumpeter Y. A. Teoriia ekonomichnoho rozvytku : Doslidzhennia prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidsotka ta ekonomichnoho tsyклу; per. z anhł. V. Starka. Kyiv: Vyd. dim «Kyievo–Mohyl. akad.», 2011. 242 p.

11. Carlota P. Finance and technical change: A long-term view. *African Journal of Science, Technology, Innovation and Development*. 2011. № 1. pp. 10–35. URL: <https://carlotaperez.org/wp-content/downloads/publications/theoretical-framework/Finance%20and%20Techn%20ch%20in%20AJSTID.pdf>.

12. Zubko H.Iu. Shostyi tekhnolohichniy układ: infrastruktorno-pravoviy aspekt, Pidpryiemstvo, gospodarstvo, pravo. Administratyvne pravo i protses. №11. 2019. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/11/39.pdf>.

13. The world's most innovative companies (according to BCG). URL: <https://www.consultancy.uk/news/32425/the-worlds-most-innovative-companies-according-to-bcg>.

14. The 2022 EU Industrial R&D Investment Scoreboard <https://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard/2022-eu-industrial-rd-investment-scoreboard>. URL: <https://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard/2022-eu-industrial-rd-investment-scoreboard>.

СТАТТЯ НАДІЙШЛА ДО РЕДАКЦІЇ 27.02.2023